

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 19 april 1915 kl. 4 e. m.

*Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 10,
om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i
fråga om bidrag av statsmedel till kommun, som i
sin tjänst anställer examinerad sjuksköterska.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga *Motionen.* utskott hänvisad motion, nr 147, har herr Holmström hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning, huruvida bidrag av statens medel må kunna tilldelas kommun, som i sin tjänst anställer examinerad sjuksköterska.

Med avseende på motiveringen tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Andra kammarens andra tillfälliga utskott, till vilket motionen överlämnats för förberedande behandling, har, efter att hava inhämtat dels kungl. medicinalstyrelsens, dels ock de inom kungl. civildepartementet tillkallade sakkunniges för utredning angående i sjukvård sysselsatta kvinnors arbetsförhållanden mening i ämnet (bil. nr 1 och 2 till nämnda utskotts utlåtande) i ärendet anført följande:

Då motionärens hemställan i främsta rummet går ut på ett *Andra kam-* framtida möjliggörande för landets kommuner att genom erhållande *marens* av bidrag av statsmedel i större utsträckning än hittills i sin tjänst *andra till-* anställa sjuksköterskor, vill utskottet till en början bringa i erinran, *fälliga ut-* att nämnda hemställan ifrågasätter ett brytande med hittills gällande *skott.*

principer i fråga om bestridandet av kostnaderna för den allmänna sjukvården, enär dessa kostnader hittills ansetts vara i huvudsak en kommunernas och landstingens angelägenhet. Om det icke desto mindre skulle befinnas skäligt påkalla ett ingripande från statens sida för befrämjande av berörda syfte, synes detta vara beroende på, dels huruvida ett verkligt behov föreligger att i avsevärt ökad utsträckning anställa kommunala sjuksköterskor, dels huruvida kostnaderna för en sålunda utvidgad sjukvård icke på samma sätt som hittills skulle av kommunerna själva kunna bestridas.

Vad beträffar den första frågan, så förekomma, åtminstone beträffande landsbygden, kommunala sköterskor nu huvudsakligast för bestridande av epidemisjukvården. Endast i ett fåtal kommuner torde ännu hava antagits sköterskor i och för den övriga sjukvården. Ehuru sålunda någon större erfarenhet hittills icke kan hava vunnits angående de uppgifter, som anses böra tillkomma sköterskor av sistnämnda slag å landsbygden, håller dock utskottet före, att sjukvården därstädes skulle på sätt kungl. medicinalstyrelsen framhållit avsevärt förbättras genom anställande av sådana sköterskor och att därjämte i vissa delar av landet, företrädesvis de glest befolkade, såsom här nedan närmare utvecklas, ett dylikt anställande skulle komma att avhjälpa ett verkligt behov.

Beträffande kostnadsfrågan må det i detta sammanhang vara tillräckligt påpeka, att orsaken till att kommunala sjuksköterskor i så ringa utsträckning blivit anställda, som hittills varit fallet, förnämligast torde vara att söka däri, att kommunerna funnit de därmed förenade utgifterna alltför betungande. Skall därför ett rationellt ordnande av ifrågavarande behjärtansvärda angelägenhet verkligen komma till stånd, synes ett ingripande från statens sida förr eller senare bliva en nödvändighet. Även om därigenom ett frånträdande av hittills följda principer skulle äga rum och statsverket härigenom skulle komma att åsamkas ej obetydliga utgifter, anser sig utskottet i betraktande av den här förevarande frågans vikt icke böra tveka att förorda den av motionären anvisade utvägen.

Storleken av de erforderliga kostnaderna samt grunderna för deras fördelning är givetvis en fråga, vars närmare avgörande är beroende på en blivande utredning. Dock synes det enligt utskottets mening ligga i sakens natur, att huvudsakligast sådana kommuner, där verkligt behov föreligger och skatterna äro betungande, skola bliva delaktiga av statsbidrag.

Men om sålunda staten åtminstone delvis skulle komma att bestrida de kommunalt anställda sjuksköterskornas avlöning, synes härav som en naturlig konsekvens följa, att staten å sin sida, såsom de av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga framhållit och även motionären för sin del antytt, bör hava garantier för, att de sjuksköterskor, för vilkas avlöning bidrag lämnas, besitta en viss minimikompetens. Det kan tilläggas, att det även synes vara ett fullt befogat anspråk, att från statens sida övas en viss kontroll över ifrågavarande sköterskors verksamhet inom sjukvården. I likhet med kungl. medicinalstyrelsen har utskottet ej kunnat undgå finna, att motionärens uttalanden i sistnämnda avseende äro ägnade ingiva vissa betänkligheter. Väl må det medgivas, att i sådana landsdelar, där läkaredistriktet äro så vidsträckta, att läkarehjälp vid förekommande fall ej nog skyndsamt kan anskaffas, det uppenbarligen måste vara av stort värde, att sköterskor, till vilka allmänheten kan vända sig för erhållande av erforderlig första vård och behandling, på lämpliga platser äro till hands. Men även om sålunda i en del fall från sköterskornas sida ett visst utövande av sjukvård på egen hand kan tänkas ifrågakomma, något som även de av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunnige synas förutsätta, torde i allmänhet den principen böra upprätthållas, att sjuksköterskans arbete förrättas under läkares tillsyn eller efter hans anvisningar, evad det gäller sjukas behandling i hemmen, övervakande av spädbarnsvården, vården av tuberkulösa patienter m. m. Utskottet vill sålunda instämma i kungl. medicinalstyrelsens yttrande, att här ifrågavarande kommunalsköterskor ej kunna ersätta läkaren, och att de vid sin verksamhet böra stå under dennes ledning och förmanskap.

Av vad som anförts av de sakkunnige för utredning av i sjukvård sysselsatta kvinnors arbetsförhållanden framgår, att berörda utredning kommer att omfatta jämväl de kompetensvillkor, som anses böra stadgas i fråga om kommunala sjuksköterskor. Då det likväl icke lärer vara att befara, att de sakkunniges utlåtande skall gå i riktning mot motionens syfte, synes den omständigheten, att utlåtandet ännu icke föreligger i färdigt skick, icke böra utgöra hinder för igångsättande av den utredning angående de ekonomiska förutsättningarna för kommunala sjuksköterskors anställande, varom motionären hemställt, helst som utredningen av denna sida av saken givetvis faller utom det åt bemälda sakkunnige nu lämnade uppdrag. Emellertid synes det utskottet, som om väsentliga fördelar stode att

vinna därigenom, att jämväl nu ifrågavarande utredning överlämnades till de sakkunnige efter eventuell komplettering av deras antal med representanter för den speciellt ekonomiska sakkunskap, som för förevarande frågas lösning erfordras. Skulle en dylik anordning icke befinnas lämplig, torde i varje fall tillfälle till samarbete kunna erhållas med ifrågavarande sakkunnige, vilkas arbete, enligt uppgift, skridit så långt, att det kan väntas färdigt redan i år.

Med stöd av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning huruvida bidrag av statens medel må kunna tilldelas kommun, som i sin tjänst anställer examinerad sjuksköterska.

De ovan nämnda bilagorna voro av följande lydelse:

Bilaga 1.

Till Konungen.

I skrivelse till Eders Kungl. Maj:t har riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott, som för behandling mottagit en inom kammaren väckt motion, nr 147, om skrivelse till Eders Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om bidrag av statsmedel till kommun, som i sin tjänst anställer examinerad sjuksköterska, anhållit om medicinalstyrelsens yttrande över motionen, och har Eders Kungl. Maj:t med anledning därav den 5 februari 1915 anbefallt medicinalstyrelsen att skyndsamt avgiva och till Eders Kungl. Maj:t inkomma med det av nämnda utskott begärda yttrandet.

Medicinalstyrelsen har i detta ärende infordrat och bekommit yttranden från samtliga förste provinsialläkare i riket, och får styrelsen, efter tagen del av dessa yttranden, för egen del i underdånighet anföra följande.

Motionären synes vilja tillmäta sjuksköterskorna större kompetens än de i allmänhet äga. En sjuksköterska, även om hon fått all den utbildning, som för närvarande står en sådan till buds, har nämligen icke förutsättningar för att exempelvis diagnosticera sådana sjukdomar som blindtarmsinflammation eller ens att i varje fall avgöra, om en sjukdom är av så lindrig art, att hon kan utan läkares hörande åtaga sig hela vården av den sjuka.

Sjuksköterskan kan således ej ersätta läkaren, men väl lämna denne en synnerligen god hjälp i många avseenden. Vid de sjukas behandling i hemmet efter läkarens anvisningar kan hon vara till stor och ovärderlig nytta. Hon bör vidare kunna biträda tjänsteläkarna vid övervakandet av spädbarnsvården, vården av sinnessjuka och idioter, av fosterbarn, av tuberkulösa patienter m. fl. samt kunna i sin mån bidraga till vidtagande av förbättringar i hygieniskt avseende beträffande bostäder m. m. inom den ort, där hon har sitt tjänstgöringsområde.

Skall anställandet av examinerade sjuksköterskor ute i kommunerna å landsbygden bliva till verkligt gagn för här ifrågavarande sjukvård, bör såsom oefftergivligt villkor uppställas, att dessa sköterskor vid sin verksamhet städse stå under läkares ledning och förmansskap.

Anställandet av sjuksköterskor å landsbygden kan således icke göra läkares besök i fattiga hem därstädes obehövlige. Motionärens mening att anlåtande av läkare drager så avsevärda kostnader, att man av ekonomiska skäl icke kan bereda den sjuke den hjälp, han behöver, kan styrelsen heller icke dela, utan måste härvid erinra om de lättnader i fråga om anlåtandet av läkare, som i vårt land beretts allmänheten genom dels den ytterst låga provinsialläkartaxan och dels den för kommunerna stadgade skyldigheten att i fall av medellöshet bistå den, som behöver läkarhjälp.

Även om sålunda vissa punkter i den av motionären anförda motiveringen kunna påkalla ett beriktigande, anser medicinalstyrelsen motionen dock vara värd allt beaktande och vill, då ett verkliggörande av motionärens förslag tveksutan kommer att högst väsentligt förbättra sjukvården särskilt på landsbygden, i underdånighet tillstyrka bifall till densamma.

I detta samband anser sig medicinalstyrelsen böra framhålla, att ifrågavarande motion synes till sitt syfte nära sammanhänga med det utredningsarbete, som för närvarande pågår genom de enligt nådigt bemyndigande den 6 juni 1912 tillkallade sakkunniga för utredning i fråga om med sjukvård sysselsätta kvinnors arbetsförhållanden m. m.

Underdånigst:

B. Buhre.

F. Block.

A. E. Bastman.

Stockholm den 26 februari 1915.

Bilaga 2.

Till Konungen.

Med anledning därav, att riksdagens andra kammars andra tillfälliga utskott anhållit om yttrande av oss över en inom kammaren av herr Martin Holmström väckt motion, nr 147, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om bidrag av statsmedel till kommun, som i sin tjänst anställer examinerad sjuksköterska, har Eders Kungl. Maj:t i skrivelse av den 19 februari 1915 anbefallt oss att skyndsamt avgiva och till Eders Kungl. Maj:t inkomma med det av utskottet begärda yttrandet. Till efterkommande härav få vi härmed underdånigst meddela följande:

Bland de många frågor, vi, i egenskap av sakkunniga för verkställande av utredning angående i sjukvård sysselsatta kvinnors arbetsförhållanden, haft att behandla, har även varit frågan om de i landstings, landsortskommuners och mindre städers tjänst anställda sjuksköterskornas utbildning, arbetsvillkor och löneförmåner m. m. Vi hava därvid inhämtat uppgifter, som nog i viss mån skulle tillåta oss att utreda och bedöma den i motionen avsedda frågan. Vi hava själva redan, oberoende av denna motion, diskuterat lämpligheten av, att staten i vissa fall och på visst sätt må lämna bidrag till avlöning av en del i tjänst anställda sköterskor, särskilt då också bidrag till avlöning av å landsbygden anställda sådana. Dock hava våra diskussioner härutinnan ännu icke blivit avslutade, särskilt därför att denna fråga om statsbidrag till vissa sköterskors avlöning nära sammanhänger med en del andra viktiga frågor, speciellt också med frågan om sjuksköterskornas utbildning. Ty naturligt är, att om staten skall lämna bidrag till vissa sköterskors avlöning, så bör staten hava garantier för, att de sköterskor, för vilkas avlöning bidrag sålunda skall utgå, besitta en viss minimikompetens. Detta samband mellan statsbidrag och kompetensfordringar framgår också för övrigt av själva motionen. Motionären talar nämligen om bidrag av statsmedel till kommun, som i sin tjänst anställer examinerad sköterska. Men för närvarande finnes intet stadgande om sköterskors kompetens respektive examen utöver vad som finnes föreskrivet i Kungl. Maj:ts nådiga kungörelse angående statsbidrag till pensionering av sköterskor. De i nämnda stadgar uppställda kompetensfordringarna medgiva emellertid en så ringa utbildning hos sköterskorna, att den synes oss otillräcklig för en sådan tjänst, som motionen avser. Vi äro för närvarande sysselsatta med utredning om bland annat sjuksköterskornas utbildning och vilka fordringar, som böra ställas på sköterskor, som anställas i vissa tjänster, en fråga, som är utav en rätt invecklad beskaffenhet.

I motionen antydes också, att de av motionären avsedda sköterskorna skola få en viss rättighet och skyldighet att behandla sjukdomar på egen hand. Även detta är en rätt svårlöst fråga, som nära sammanhänger med å ena sidan graden av sköterskornas utbildning och å andra sidan, huru samarbetet mellan sköterskan och vederbörande läkare skall under sådana förhållanden på tillfredsställande sätt ordnas. Även frågan om distrikts- och kommunalsköterskors utövande av sjukvård på egen hand är föremål för bearbetning och utredning av oss.

Av det sagda framgår dels att den i motionen åsyftade frågan icke gärna kan lösas utan att en del andra frågor, som röra sjuksköterskornas utbildning och verksamhet, blivit lösta och bestämda, dels att vi för närvarande just hava ungefär liknande frågor under diskussion och utredning. Huruvida och under vilka omständigheter statsbidrag kan tänkas utgå till kommuner, som anställa sjuksköterskor, torde i viss mån komma att framgå utav det betänkande, som vi så snart sig göra låter komma att avlämna. I varje fall lär den frågan lättare kunna överskådas, sedan de utredningar och förslag, vi komma att avgiva, blivit framlagda. Det synes oss alltså som om den av motionären åsyftade utredningen lämpligen borde kunna anstå, till dess Kungl. Maj:t fått tillfälle taga de av oss behandlade frågorna under omprövning.

Då vi hoppas, att vår utredning angående i sjukvård sysselsatta kvinnors arbetsförhållanden skall hava fortskridit så långt, att vårt betänkande skall kunna

avgivas under loppet av innevarande år, kommer den i motionen avsedda frågans behandling ju icke att därigenom bliva avsevärt fördröjd.

För inom civildepartementet tillkallade sakkunniga för utredning angående i sjukvård sysselsatta kvinnors arbetsförhållanden:

Stockholm den 26 februari 1915.

I. Jundell.

De sakkunniges ordförande.

Andra kammaren biföll sitt utskotts hemställan, varefter ärendet överlämnades till första kammaren, som hänvisade detsamma till förberedande behandling av sitt första tillfälliga utskott.

I likhet med andra kammarens vederbörande utskott har utskottet, dock utan att för sin del i allo kunna instämma i den motivering, motionären till stöd för sin framställning anfört, kommit till den uppfattningen, att skäl föreligga, som väl motivera, att åtgärder från statens sida vidtagas för främjandet av det utav motionären angivna syftet. Å ena sidan synes nämligen av vad som under ärendets tidigare behandling framkommit ådagalagt, att ett verkligt behov påkallar anställandet i större utsträckning, än vad hittills varit fallet, av kommunala sjuksköterskor och å den andra kunna de med en sålunda utvidgad sjukvård förenade kostnader tydligen icke utan statens mellankomst gäldas av kommunerna själva. I synnerhet gäller detta givetvis de fattigare kommunerna. Det är också utskottets förhoppning, att eventuella statsbidrag för ändamålet i första hand tillförsäkras sådana kommuner, som uppenbarligen icke utan avsevärda ekonomiska uppoffringar skulle på angivet sätt kunna förbättra sina sjukvårdsförhållanden.

Utskottet.

En sålunda eventuellt förbättrad sjukvård bör tydligen helt ställas under vederbörande läkares kontroll, såsom också andra kammarens utskott i sin motivering uttryckligen framhållit.

Av andra kammarens utskott har påpekats, att ett bifall till föreliggande förslag innebär ett brytande med hittills gällande principer i fråga om bestridandet av kostnaderna för den allmänna sjukvården, enär dessa kostnader hittills ansetts vara i huvudsak en kommunernas och landstingens angelägenhet. Utskottet vill emellertid, med erkännande härav, erinra om att denna princip redan tidigare brutits, såsom i fråga om anordnande av tandvård för skolbarn, angående

ordnandet av sinnessjukvården m. m. Utskottet vill också betona, att det i och för sig i hög grad behjärtansvärda syftemålet i sin mån torde bidra till att häva betänkligheterna mot ett dylikt avsteg från hittills gällande grundsatser, varförutom det tydligen är av största betydelse även ur andra och vidare synpunkter än de kommunala, att särskilt landsbygdens behov av förbättrade sjukvårdsförhållanden bliva tillgodosedda.

Om utskottet sålunda livligt behjärtar den angelägenhet, för vilken motionärerna i förevarande motion påkallat riksdagens uppmärksamhet, har dock utskottet hyst en viss tvekan beträffande lämpligheten av att nu avlåta underdånig skrivelse i ämnet, då av de sakkunniges ovan omförmälta utlåtande synes framgå, att förevarande fråga måhända lättare kunde överskådas, sedan de utredningar och förslag, som av nämnda sakkunniga komma att avgivas, blivit framlagda. Då emellertid utskottet anser, att Kungl. Maj:t kan efter omständigheterna uppdraga åt de sakkunniga att till behandling upptaga ifrågavarande spørsmål antingen nu eller efter det nämnda sakkunniga avgivit sitt utlåtande, har utskottet icke velat motsätta sig, att riksdagen nu till Kungl. Maj:t avlåter skrivelse i enlighet med vad motionären därutinnan föreslagit.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att första kammaren, med biträdande av andra kammarens i ärendet fattade beslut, måtte för sin del besluta, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning, huruvida bidrag av statens medel må kunna tilldelas kommun, som i sin tjänst anställer examinerad sjuksköterska.

Stockholm den 19 april 1915.

På utskottets vägnar:

HUGO HAMMARSKJÖLD.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit: herrar Hammarskjöld, Sandler, Pettersson, Forssman, Oscar Olsson, Magnusson och Permansson.